

loretánských kaplí a jejich vnitřní vybavení včetně popisu pražské loretánské sošky. Poslední kapitola třídí a probírá urbanistické řešení loret a loretánských stavebních celků. Vrcholem je pražská loreta postupně řešená jako poutní místo, osově souměrně a s loretánskou kaplí uprostřed nádvoří s ochozem a s kostelem umístěným proti vstupu, za kaplí. Tomuto uspořádání se blíží loreta v Kosmonosích, České Lípě, Starém Hroznatově a v Římově. Mnohostranně zkoumající pohledy na otázku loret zopakuje autor závěrem. Připojuje rejstřík jednotlivých lokalit s hlavními historickými údaji a literaturou.

Publikace Loretánské kaple v Čechách a na Moravě Jana Bukovského zpřehledňuje v bohatě ilustrovaných kapi-

tolách autorovo dlouhodobé poznání loretánských kaplí. Dějiny barokní architektury v českých zemích doplňuje o různé způsoby řešení úlohy dané šlechtickými stavebníky jak pomocí kopie nebo zjednodušené obměny připomenout a zpřítomnit vzdálenou uctívanou stavbu.

Kniha si zaslouží již vzhledem ke své ojedinělosti vřelého přijetí čtenářů i odborníků. Stačí si jen s povděkem uvědomit, že pojednání o jednom církevním architektonickém stavebním typu protireformační doby v Čechách a na Moravě by před málo desítkami let bylo u nás v předkládané šíři těžko prosazovatelné.

MILADA RADOVÁ - ŠTIKOVÁ

DOBROSLAV LÍBAL, PATRIK LÍBAL, ARCHITEKTONICKÉ PROMĚNY PRAHY V JEDENÁCTI STOLETÍCH

Praha 2000. 296 s., 200 vyobrazení, anglické a německé resumé, jmenný rejstřík a rejstřík architektonických děl. Fotografie Vladimír Uher a Martin Líbal, technické ilustrace Jarmila Líbalová a Martin Líbal, grafická úprava Luboš Šedivý.

V rámci programu Praha - Evropské město kultury 2000 vyšla za přispění akciové společnosti Český Telecom reprezentativní publikace, která předkládá prakticky první pokus o syntetický pohled na urbanistický a architektonický vývoj Prahy od 9. století do současnosti. V devíti kapitolách, věnovaných jednotlivým slohovým obdobím (gotice jsou věnovány 3 kapitoly), sledujeme na jednotlivých stavbách vývoj pražské architektury. Je třeba upozornit na to, že Prahou se v publikaci rozumí Praha současného rozsahu, práce není omezena jen na historické jádro, dnešní Pražskou památkovou rezervaci.

Podstatná část práce, prvních sedm kapitol, je dílem Dobroslava Líbala. V rámci relativně stručného přehledu nejvýznamnějších staveb v jednotlivých kapitolách je prezentován text bez poznámkového aparátu, což odpovídá zaměření publikace na širší čtenářskou obec. Bohatě znalosti a celoživotní zkušenosti dovolily D. Líbalovi zejména v partiích věnovaných starším, a tedy ne tolik precizně poznaným obdobím volnější úvahy k některým odborně diskutovaným problémům. Zamyšlení nad takto prezentovanými názory je vždy přínosné, protože může zabránit v určitém ustrnutí nad delší dobou tradovanými přístupy. Nicméně některé hypotézy se mi zdají až příliš odvážnými. Nemám v tuto chvíli ani tak na mysli znovuotevření diskuse o nejstarším pražském kostele Panny Marie či pokračování diskuse o nejstarší podobě svatovítské rotundy, jako spíše například hypotetickou existenci rotundy Panny Marie v místech pozdějšího týnského chrámu. Úvahy o románském původu odkryté části kruhového půdorysu odmítl již jejich objevitel, Jan Herain, který zdivo neoznačuje za lomové, ale konstatuje jeho základový charakter. Směr dochované části obloku základů směřuje navíc na raně gotický opěrák a představuje s největší pravděpodobností konstrukci k němu v mladším období přiděnou. Ani nevelká síla zdi neodpovídá představě o její značné starobylosti. I zmiňované ar-

cheologické prameny k stáří Týna nedovolují uvažovat (i přes dosud probíhající diskusi o datování pražské raně středověké keramiky) o dokladech osídlení starších než 12. století. Charakteru textu publikace by ovšem neodpovídalo upozorňování na problematičnost některých letmo zmíněných detailů (jiné naopak mohou být potvrzeny, jako např. byla v letošním únoru půdorysná podoba sv. Jana Na zábradlí v trojapsidálním schématu). Za důležité pokládám autorovo zdůraznění významu románského strahovského kláštera pro následnou stavbu pražských románských domů (a podle mého názoru i pro stavbu Juditina mostu) a hodnocení kláštera jako „monumentální, ale výtvárně jednoduchý strohý celek“ lze zřejmě vztáhnout na podstatnou část pražské románské architektury (především podhradní). U rozboru dispozic románských domů pokládám za důležitější jejich umístění vzhledem k ulicím a veřejným prostranstvím než konkrétní půdorysy staveb, rovněž nepovažuji pro pražské prostředí za základní věžový typ objektu.

Je vcelku logické, že v dalších kapitolách knihy, zabývajících se mladšími obdobími, v nichž podíl hypotéz podstatně klesá, ubývají i dílčí připomínky k textu (ty ostatně ubývají i se schopnostmi recenzenta se k nim vyjadřovat), i když je zřejmé, že někteří odborníci budou mít na některé stavby poněkud odlišný názor. Podobné je to (jako ostatně v případě jakéhokoliv výběru) i v otázce prezentovaných staveb.

Poslední dvě kapitoly, hodnotící architekturu posledních 150 let, jsou dílem Patrika Líbala. Ve stručném, přehledném textu je důsledně věnována pozornost vztahu pražské architektury k jejím evropským kontextům. V kratičkých pasáži o současných stavbách bude asi nejen recenzent postrádat tolik diskutovaný Tančící dům. Text knihy uzavírá medailon Dobroslava Líbala od Mojmíra Horyny.

Fotografický doprovod knihy je velmi kvalitní a její grafické řešení je vysloveně elegantní. Nadstandardní formát

knihy mi činí v knihovně trochu problémy, větší škoda ovšem je v tom, že není adekvátně využito. Kvalitní fotografie by podle mého názoru menší formát unesly, rozměrnější plány, zejména větších areálů, však postrádám. Právě u použité plánové dokumentace shledávám největší rezervy - jen velmi malá část plánů obsahuje alespoň základní stavebně historické vyhodnocení, některé z nich (obzvláště v tenkých liniích) nejsou dostatečně kvalitně reprodukovány.

Jako celek lze publikaci z rodinné dílny uvítat především jako knihu pro poučenější část širší veřejnosti, zajímavější se o vývoj architektury. Možná i mezi těmito čtenáři budou takoví, kteří si uvědomí některé diskutabilnější partie knihy a budou některé z otázek sledovat hlouběji. Uvedená základní literatura jim k tomu poskytne odrazový můstek.

ZDENĚK DRAGON

NEJSTARŠÍ SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA PRAŽSKÉHO HRADU, VÝPOVĚĎ ARCHEOLOGICKÝCH PRAMENŮ

Jan Frolík - Jana Maříková-Kubková - Eliška Růžicková - Antonín Zeman, s příspěvky Josepha Beckera a Jitky Petříčkové. Praha 2000, 3. číslo sborníku "Castrum Pragense", (nakladatelství Peres). 450 s., velký počet výkresů a fotografií v textu, německé resumé

Autorský kolektiv si vytkl velice obtížný cíl revidovat náleзовé situace a analyzovat všechny dosavadní archeologické a stavebně historické poznatky o nejstarších sakrálních stavbách předrománského Pražského hradu - kostele P. Marie, bazilice sv. Jiří, rotundě sv. Víta, bazilice sv. Víta a kapli P. Marie (nyní sv. Anny ve svatojiřském klášteře), známé z písemných pramenů. Práci doplňují tři exkurzy, z nichž dva jsou zaměřeny na problematiku osteologických nálezů z kostela P. Marie a kaple P. Marie v svatojiřském klášteře, třetí pak přináší soupis fotografií z archeologických výkopů v chrámu sv. Víta ze Štencova archivu, z nichž některé jsou zde reprodukovány.

Dosavadní literatura nedospěla v otázkách podoby, stavebního vývoje a chronologie jednotlivých etap uvedených budov předrománského hradu k jednoznačným výsledkům, především s ohledem na fragmentárně zachované pozůstatky jejich konstrukcí. Avšak i tam, kde byly odhaleny souvislejší partie zdí těchto nejstarších památek, byla jejich hodnocení a interpretace mnohdy protichůdná.

Zásadním přínosem autorského kolektivu je důsledná komparace názorů, objevujících se v literatuře, s dochovanou terénní situací a její písemnou, plánovou, fotografickou a kresebnou dokumentací, kde zaujímají významné místo deníkové záznamy, vzniklé bezprostředně v průběhu starších výzkumů. Autoři se však nespokojili pouze s touto starší dokumentací a provedli i novou dokumentaci některých situací v kostele P. Marie a v podzemí katedrály sv. Víta.

Základní postup zpracování výsledků spočíval v určení relativní chronologie jednotlivých stratigrafických pozorování, a teprve potom byl zpracováván archeologický materiál.

Kromě toho byly analyzovány vzorky malt, a to jak z deponitárních fondů, tak i nových odběrů v terénu, a proveden pokus o metrickou analýzu zdí.

V závěrečné rekapitulaci výsledků poněkud překvapí konstatování, že pozůstatků zkoumaných staveb je ve skutečnosti daleko méně, než bylo dosud předpokládáno.

Zvláště zářezující je rozsah dochovaných původních konstrukcí rotundy sv. Víta, který nepoukazuje k akceptování po desetiletí tradované rekonstrukce se čtyřmi apsidami a složitějším uspořádáním vnitřního prostoru. Strážlivé vyhodnocení všech dosavadních poznatků vede k závěru, že v 10. století šlo o poměrně skromnou stavbu se dvěma apsidami.

Metodicky mimořádně závažný je zejména případ chronologie vývoje jižní apsidy rotundy, kde starší, zjevně správná stratigrafická pozorování nebyla brána v potaz. Jak zdůrazňuje J. Frolík, hlavním zdrojem omylů v literatuře bylo výběrové publikování faktů, přičemž mnohá tvrzení neměla dokonce žádnou oporu v náleзовých situacích.

V posledním desetiletí, které přineslo celou řadu syntetických prací, je tato v mnohých ohledech výjimečná, přestože o syntézu v pravém slova smyslu nejde. Je však zřejmé, že nejen představuje určitý přelom v nazírání na dosavadní představy o nejstarší architektuře Pražského hradu, ale především dokládá naprostou nezbytnost kritického hodnocení faktů, které by mělo být, ale vždy bohužel není, samozřejmostí, přičemž se někteří autoři uchylují k raději autoritativním tvrzením. Lze jen doufat, že zde aplikovaný metodický přístup, přes svoji jistě obrovskou časovou náročnost, dojde následování alespoň u některých dalších významných lokalit a bude třeba počítat s tím, že rovněž může přinést překvapující a v mnohých ohledech převratné závěry.

JIRÍ VARHANÍK